

Inbreng PBL bij rondetafelgesprek 'Impact energieprijzen op industrie en bedrijven', d.d. 3 november 2022

Hoofdboodschappen

- De impact van de prijzen verschilt sterk per industriële subsector en ook per bedrijf. Voor sommige sectoren kan het prijsverschil met de rest van de wereld voor een lange periode aanhouden en grote impact hebben op de rentabiliteit van sectoren. Dit verdient nadere analyse.
- Voor de korte en middellange termijn zijn er een aantal handelingsopties die enige verlichting kunnen bieden. Energieprijzen kunnen dalen door het aanbod te vergroten (verdere uitrol van hernieuwbare energie draagt daar aan bij) en de vraag te verminderen (energiebesparing, flexibelere prijsprikkels, en versnellen van elektrificatie dragen daar aan bij).
- Voor de langere termijn kan verduurzaming van productieprocessen een manier zijn om bescherming te bieden aan de Europese industrie. Bij voortdurende hoge prijzen kan overwogen worden om de EU-markt (deels) af te schermen (binnen WTO-kaders) door duurzaamheidseisen te stellen aan producten die op EU-markt worden gebracht.

Ontwikkelingen energieprijzen in de afgelopen jaren en in de toekomst

De prijs voor aardgas is sterk opgelopen in Europa. In andere delen van de wereld (zoals de VS) is dit veel minder sterk het geval. Omgerekend naar euro per ton CO₂ is het gasprijsverschil tussen de EU en de VS in 2022 enkele honderden euro per ton CO₂. Ook de prijs van elektriciteit, die op veel momenten wordt bepaald door aardgas, is in de EU sterk gestegen. De prijzen voor olie en kolen zijn ook gestegen, maar olie en kolen zijn wereldmarken; er is weinig verschil in prijs tussen wereldregio's.

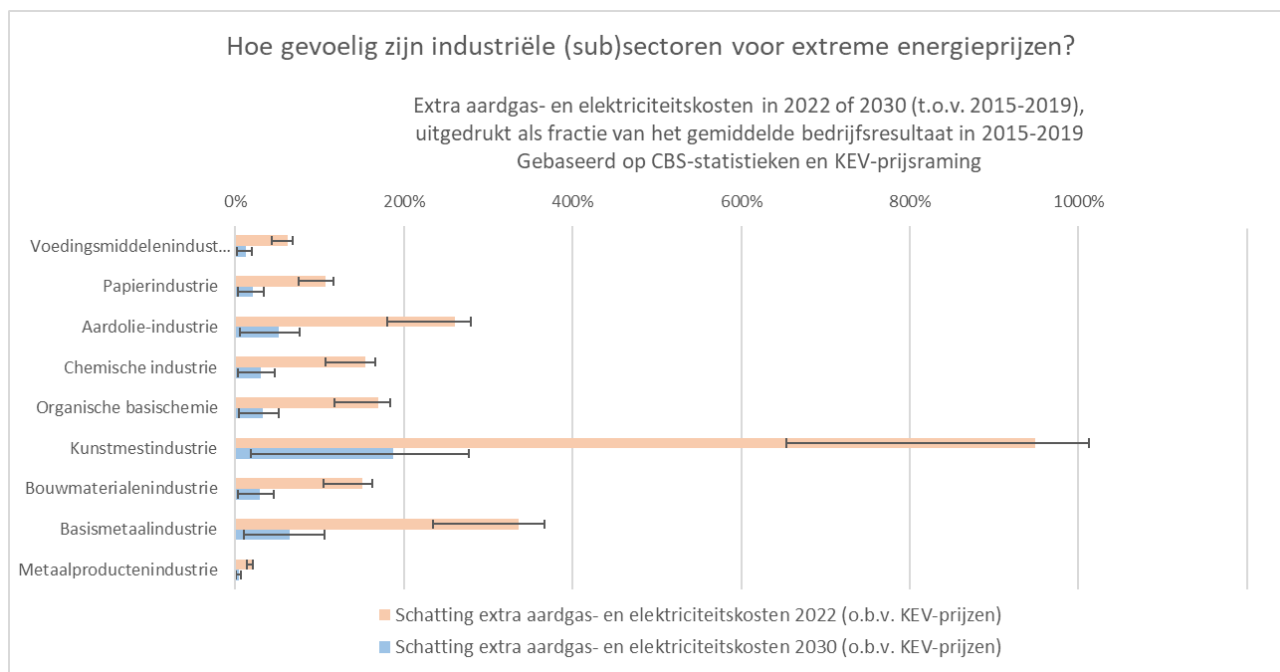
Als de toevoer van gas via pijpleidingen naar Europa ook op langere termijn blijft stagneren, zal LNG de prijs-zettende optie blijven, waardoor het prijsverschil met de VS hoog blijft. Ook volgens cijfers van de World Energy Outlook 2022 van de IEA blijft dit verschil tot in 2030 bestaan (hoewel kleiner dan nu). Bij verdergaande ingroei van hernieuwbaar in de elektriciteitsmix zal de prijs van elektriciteit steeds vaker bepaald worden door hernieuwbare opwekking. Op lange termijn hoeft door verdere beperking van het aandeel aardgas in de elektriciteitsmix (door meer hernieuwbaar of kernenergie) de elektriciteitsprijs niet structureel hoger te zijn dan in andere delen van de wereld.

Impact op de concurrentiepositie van het bedrijfsleven

Er zijn voor zover bij ons bekend geen recente scenario-studies beschikbaar over effecten van hoge energieprijzen op de concurrentiepositie van bedrijven. Een rapport van Deloitte (2013) en onderzoek van Vollebergh en Drissen (2014) beschrijven de consequenties van aanzienlijke gasprijsverschillen tussen EU en VS als gevolg van goedkoop schaliegas in VS voor de chemische industrie. Conclusie van de rapporten is dat in eerste instantie productieketens van ethyleen, ammoniak/kunstmest, chloor en natronloog het meest geraakt worden, en dat op termijn ook andere chemie geraakt kan worden. In het algemeen zal het effect van de hoge energieprijzen op de productieomvang van bedrijven afhangen van het aandeel energiekosten in de totale productiekosten, en de mate waarin ze de productiekostentoeename kunnen doorberekenen in de prijzen. Dit laatste hangt onder andere af van de markt zelf (is er veel vraag naar producten of is er sprake van overproductiecapaciteit). Energie-intensieve bedrijven die producten maken voor vooral de Europese markt (bijvoorbeeld bakstenen) zullen beter in staat zijn hun productiekostenstijging door te rekenen in prijzen dan bedrijven die een product maken voor de mondiale markt (bijvoorbeeld aluminium of kunstmest).

Het aardgasverbruik in de Nederlandse industrie is de laatste maanden circa 40% lager dan in dezelfde periode in 2019 en 2020 (CBS, 2022). Ruwweg de helft van deze afname is bij de chemie en een kwart bij de raffinage. Dit hangt grotendeels samen met het afschalen of stopzetten van energie-intensieve productieprocessen. Vooral bij de non-ferro basismetaal (aluminium, zink), kunstmestproductie en methanolproductie zijn momenteel de grootste afnamen van productievolumes. Daarentegen is er bij de voedselverwerkende industrie en papier- en kartonindustrie nauwelijks daling van het productievolume

zichtbaar. Hoe groot het risico is dat grote industriële bedrijven omvallen hangt sterk af van de industriële (sub)sector. Om een globale indruk hiervan te geven, hebben we voor een aantal grote of energie-intensieve subsectoren de geschatte toename van de kosten voor gebruik van aardgas en elektriciteitskosten in 2022 en 2030 (conform prijzen uit de KEV 2022) vergeleken met het gemiddelde bedrijfsresultaat in de periode 2015 en 2019 volgens CBS (zie figuur).

Nota bene: Dit beeld is niet compleet. Besparing van energie en verandering van productieniveau is niet verwerkt. Dat geldt ook voor gestegen productprijzen en grondstoffen die vergelijking van historische resultaten met toekomstige energiekosten beïnvloeden. Ook is uitgegaan van de groothandelsprijzen, terwijl bedrijven vaak afwijkende energiecontracten hebben. Belastingen zijn niet inbegrepen.

Duidelijk is dat met name kunstmest, non-ferrometaal en de ijzer- en staalindustrie te maken hebben met relatief zeer hoge aardgas- en elektriciteitskosten, zowel nu als in 2030, terwijl dit voor sommige grote andere sectoren relatief minder het geval is. Dit zijn gemiddelde cijfers per sector, cijfers kunnen voor individuele bedrijven substantieel afwijken. Naarmate de hoge prijzen voor aardgas en elektriciteit langer aanhouden, zullen er meer bedrijven zijn die in financiële problemen komen in sectoren die de kostenstijging slechts gedeeltelijk of niet kunnen doorberekenen.

Handelingsopties

Voor de korte en middellange termijn zijn er een aantal handelingsopties die enige verlichting kunnen bieden. Energieprijzen kunnen dalen door het aanbod te vergroten (verdere uitrol van hernieuwbare energie draagt daar aan bij) en de vraag te verminderen (energiebesparing en versnellen van elektrificatie, met name warmtepompen en hybride ingezette e-boilers, dragen daar aan bij).

Het meer belonen van flexibiliteit in het verbruik van elektriciteit en gas kan elektrificatie stimuleren en bijdragen aan het verminderen het aardgasverbruik. Wellicht kunnen vergunningsprocedures verkort worden en kan aanleg van benodigde energie-infrastructuur versneld worden. Het bieden van zekerheid voor langere termijn kan bedrijven helpen om sneller te komen tot investeringsbeslissingen. Het besluit om een landelijke waterstofinfrastructuur te ontwikkelen is daarvan een voorbeeld. Op korte termijn zou de overheid de energiekosten (deels) kunnen compenseren; dat zou dan neerkomen op subsidie op fossiel energiegebruik.

Voor de langere termijn kan verduurzaming van productieprocessen een manier zijn om bescherming te bieden aan de Europese industrie. Bij voortdurende hoge prijzen kan overwogen worden om de EU-markt (deels) af te schermen (binnen WTO-kaders) door duurzaamheidseisen te stellen aan producten die op

EU-markt worden gebracht. Een voorbeeld is een verplichting voor een aandeel CO₂-arm staal of kunstmest. Dit vergt een aanpak op EU-niveau.

Referenties

- IEA (2022). World Energy Outlook 2022.
- Deloitte (2013) 'The shale gas revolution and its impact on the chemical industry in the Netherlands'
- Vollebergh en Drissen (2014). Unconventional Gas and the European Union: Prospects and Challenges for Competitiveness. CESifo Working Paper 5035.
- CBS (2022). <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/indicatoren-aardgasgebruik-van-de-industrie>
- PBL (2022). Klimaat- en Energieverkenning 2022.

Meer informatie

Robert Koelemeijer (robert.koelemeijer@pbl.nl) en Dick van Dam (dick.vandam@pbl.nl)